

weinig NSB'ers op de overheidssector waar men trachtte, de slinkende voorraden aan goederen zo billijk mogelijk onder de burgerij te verdelen. Het was een moeilijke taak – moeilijk niet alleen doordat zij verricht moest worden in een milieu waarin zeer velen, gelijk reeds gezegd, de overtuiging koesterden dat het alleen maar in het belang van de Duitsers was indien men zich stipt aan alle bepalingen op de gebieden van distributie en prijsbeheersing hield, maar moeilijk óók doordat, terwijl de beschikbare goederen-hoeveelheid voortdurend slonk, de hoeveelheid 'geld' die in circulatie kwam, steeds groter werd. Anders gezegd: de 'zwevende koopkracht' nam voortdurend toe en zij was het die de 'zwarte markt' steeds verder om zich heen deed grijpen.

Hoe kon men dat tegengaan? Men zag maar één oplossing: door te straffen.

Toen de prijsbeheersing in januari '41 bij besluit van Hirschfeld en Tenkink in het leven geroepen werd¹, werd overtreding ten dele strafbaar gesteld door de Nederlandse rechter, ten dele door de Gemachtigde voor de Prijzen die tuchtrechtelijke strafmaatregelen kon nemen. In gevallen van opzettelijke overtreding ('opzet' moest dan bewezen worden), kon de rechter met gevangenisstraf van ten hoogste tien jaar en/of een geldboete van onbepaalde hoogte straffen, in de overige gevallen kon de gemachtigde ook zulk een geldboete opleggen en bovendien een onderneming die in overtreding was, voor bepaalde of onbepaalde tijd sluiten, een en ander binnen het kader van richtlijnen die na overleg met de departementen van justitie en van handel, nijverheid en scheepvaart vastgesteld waren. De dienst van de gemachtigde kreeg dus vèrgaande bevoegdheden; gevangenisstraf kon hij evenwel niet opleggen – dat bleef het domein van de onafhankelijke rechter.

Diezelfde rechter was al van '33 af ingeschakeld bij overtredingen van de crisis-maatregelen die de regering op landbouwgebied genomen had, en ook onder de Distributiewet-1939 was de sanctiebevoegdheid aan de rechter toe-
vertrouwd. Naarmate nu meer artikelen tot 'distributiegoed' verklaard werden, nam het aantal overtredingen toe. Die overtredingen werden door de politie, door de Centrale Crisis-Controle-Dienst of door de rijksbureaus geconstateerd; er werd dan proces-verbaal opgemaakt en de zaak kwam voor de rechter. Tegen zijn uitspraak kon men in hoger beroep gaan. Het geheel speelde zich dus af in de traditionele vormen die de burger een maximum aan rechtszekerheid boden. Eind '40–begin '41 kwam men evenwel bij de onder Hirschfeld ressorterende departementen tot de overtuiging dat die traditionele berechting weinig effectief was. 'De ervaring leert', aldus begin

¹ VO 11/41 (*Verordeningenblad*, 1941, p. 28-39).